

WOJCIECH PAWNIK

Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie

REALIZACJA PARADYGMATU EKONOMIZACJI ŻYCIA SPOŁECZNEGO W POLSCE NA PRZYKŁADZIE MIGRACJI ZAROBKOWYCH

W prezentowanym artykule autor stawia tezę, że obserwowane obecnie zjawisko migracji zarobkowych, choć nie należy do wyjątkowych w historii życia społecznego Polaków, to można je potraktować jako swoisty wskaźnik inferencyjny (Nowak, 1970: 104; Mayntz, Holm, Hübner, 1985: 50-55) poszukiwania akceptowanego kulturowo porządku społeczno-gospodarczego. Porządek ten, zapewniając poczucie stabilizacji i bezpieczeństwa zarówno w wymiarze egzystencjalnym, jak i zawodowym, stwarza właściwe warunki funkcjonowania w tzw. otoczeniu organizacji, co przekłada się na właściwe i oczekiwane funkcjonowanie rodziny. Według badań jest to jak najbardziej stabilny wzorzec w realizacji indywidualnych planów życiowych (CBOS, 2013). Moim zadaniem, zmiana społeczna oraz modernizacja ekonomiczna w Polsce nie opierają się, jak dotąd, na zdefiniowanym teoretycznie i wyróżnionym kulturowo punkcie odniesienia (Pawnik, 2013: 7-21). Wybory kierunków migracji zarobkowych (do określonych krajów) mogą być przydatne w projektowaniu takiego systemu społeczno-rynkowego, który zredukuje liczbę migrujących, choć na pewno nie ograniczy jej całkowicie. Pod pojęciem ekonomizacji życia społecznego rozumiem sytuację, w której współczesny wzór biografii zinstytucjonalizowanej definiują trzy główne elementy: edukacja, praca, emerytura. „Współcześnie jakościowe skoki w biografii to głównie te momenty życiorysu, które wyznacza logika rynku pracy i – tym samym – poziom możliwej konsumpcji, co w istocie oznacza całkowitą od niego zależność także w sensie kształtowania własnej tożsamości” (Burszta, 2005: 32-35). Innymi słowy – mamy do czynienia ze zjawiskiem przesunięcia ważnych wcześniej wydarzeń w biografii indywidualnej (urodziny, chrzest, ślub, pogrzeb) w stronę aktywności zawodowej (pierwsza praca, pierwszy awans, ścieżka kariery itd.).

1. Zarys historii migracji ekonomicznej Polaków

Trwałe lub czasowe opuszczenie miejsca stałego pobytu może mieć charakter dobrowolny lub przymusowy, legalny lub nielegalny, okresowy lub wahałowy, wewnętrzny lub zewnętrzny. Jego przyczyny można upatrywać w uwarunkowaniach politycznych, ekonomicznych, światopoglądowych lub rasowych (Kubiak, Slany, 1999: 243-249; Okólski, 2001: 11-16; Kraszewski, 2003: 27-29). Nie ulega wątpliwości, że obserwowana współcześnie fala migracji z Polski ma przede wszystkim charakter ekonomiczny, co wynika ze specyfiki decyzji politycznych, definiujących określone rozwiązania instytucjonalne, m.in. w sferze samorealizacji zawodowej (duże pozapłacowe koszty pracy, rozbudowany aparat fiskalny itp.). „Niewidzialna ręka rynku” nie jest obecnie żadnym obiektywnym wskaźnikiem możliwości inwestycyjnych lub konsumpcyjnych. Popyt jest konsekwencją przyjętego sposobu podziału dochodów, a sposób podziału dochodów jest decyzją *stricte* polityczną. „Polityka gospodarcza może być skuteczna jako środek, może wszakże być *sprawiedliwa* tylko w tej mierze, w jakiej sprawiedliwy jest kształtujący ją system wartości kultury” (Bell, 1994: 10). Empiryczny odpowiednik przedstawionej powyżej tezy znajdujemy w źródłach pierwszych wielkich migracji o charakterze ekonomicznym. W latach 1870-1910 liczba emigrantów z Galicji, którzy udali się w celach zarobkowych do Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, wahała się w granicach od miliona do miliona stu tysięcy osób. „Tylko w latach 1899-1910 przybyło z Austrii do Stanów Zjednoczonych 430 tys. Polaków i 150 tys. Ukraińców” (Pilch, 1975: 11). Szacuje się, że w latach 1888-1914 z terenu dawnych ziem Polski wyjechało blisko 3,5 mln osób (Pilch, 1984). Był to tzw. wyjazd za chlebem. Ilustracją owych trudnych decyzji może być m.in. opis fali emigracji z ziem polskich w książce *Chłop polski w Europie i w Ameryce* (Thomas, Znaniński: 1976). W latach 1918-1939 wyjechały z Polski ponad 2 miliony osób, z czego 1,25 miliona wyemigrowało do krajów europejskich, a 796 tysięcy do USA. Choć ponad milion osób powrócił z wyjazdów do krajów europejskich, to bilans dwudziestolecia stanowił ponad milion Polaków, którzy na stałe pozostali poza krajem (Janowska, 1981). W latach 1980-1988 wyemigrowało z Polski około miliona osób, a w latach 1981-1986 średnio 60 tysięcy rocznie (Sakson, 1989: 28-35). Ten rodzaj migracji był uwarunkowany z jednej strony przez ograniczenia tzw. stanu wojennego i jego późniejszych konsekwencji (m.in. drastyczne zredukowanie wolności obywatelskich), z drugiej zaś przez pragnienie zaspokojenia elementarnych potrzeb natury egzystencjalnej. W latach dziewięćdziesiątych, a zwłaszcza po dacie akcesji Polski do struktur Unii Europejskiej (2004), pojawiła się nowa fala migracji ekonomicznych, której nasilenie obserwujemy od 2007 roku. Źródła owego zjawiska zostały już za-

sygnalizowane oraz dokładnie opisane nie tylko w literaturze socjologicznej (Iglicka, 2009; Kaczmarczyk, Turowicz, 2007; Romaniszyn, 1997; Szymborski, Potrykowska, 2009; Mioduszevska, 2008; CBOS, 2010), ale także w literaturze pięknej (Wójcic, 2014). Uwzględniając wszystkie negatywne społeczno-kulturowe konsekwencje zjawiska migracji (w tym dla rodzin), proponuję spojrzeć na jej problem z nieco innej perspektywy. Wybory Polaków co do krajów pobytu winny stać się podpowiedzią dla klasy politycznej co do wyboru adekwatnego kulturowo systemu społeczno-gospodarczego zaspokajającego ich potrzeby. Zakładam, że kapitalizm

[...] jest systemem społeczno-ekonomicznym nastawionym na wytwarzanie towarów w drodze racjonalnego rachunku kosztów i cen oraz na akumulację kapitału w celu jego reinwestowania. Ten szczególny, nowy sposób gospodarowania sprzęgł się z określoną kulturą i strukturą osobowości. W kulturze była to koncepcja samorealizacji jednostki, jej wyzwolenia z tradycyjnych ograniczeń i więzi (rodziny i pochodzenia) tak, by mogła kształtować sama siebie wedle własnej woli. Strukturę osobowości określała natomiast norma samokontroli i opóźnionej gratyfikacji, norma celowego zachowania w dążeniu do dobrze określonych celów. To właśnie wzajemny związek systemu ekonomicznego, kultury i struktury osobowości kształtował cywilizację mieszczańską [Bell, 1994: 97].

Opisany porządek winien mieć odniesienie teoretyczne, którego zasadnicze fundamenty empiryczne można znaleźć w konstrukcjach anglosasko-europejskich. Poniżej postaram się przedstawić ich podstawową charakterystykę.

2. Modele systemu rynkowego

Model kapitalizmu rynkowego (*liberal market capitalism*, np. USA, Wielka Brytania) jest zbudowany na podstawie poszanowania praw jednostek oraz zapewnienia maksymalnej swobody działalności gospodarczej. Tak zwana logika anglosaska to przede wszystkim „twórcza destrukcja” (Schumpeter, 1995). Jest to efekt bardzo silnej rywalizacji cenowej. „Głównym źródłem kapitału inwestycyjnego pozostaje giełda oraz fundusze inwestycyjne, co prowadzi do orientacji na stosunkowo szybką komercjalizację oraz zyski, duże rozdrobnienie własności przy jednoczesnej względnej wysokiej ochronie praw mniejszościowych akcjonariuszy oraz duża otwartość na zewnętrzny dopływ kapitału inwestycyjnego i zagraniczną własność krajowych przedsiębiorstw” (Grosse: 2010, s. 223-246). Choć elastyczny rynek pracy jest

w niewielkim stopniu regulowany przepisami, to jednak pracownicy zatrudnieni w sektorze prywatnym są średnio zatrudniani w sześciu różnych miejscach, co powoduje, że bezrobocie nie dotknie ich nigdy lub tylko na krótki okres. Niskie oprocentowanie kredytów sprzyja innowacyjności, a niewysoki poziom świadczeń społecznych obniża zasadniczo koszty wejścia na rynek, ułatwiając zakładanie nowych przedsięwzięć gospodarczych.

Model kapitalizmu koordynacyjnego (*coordinated market capitalism*; np. Niemcy, Austria, Japonia) podkreśla wartość koordynacji społecznej między zróżnicowanymi grupami interesów. Możliwe konflikty rozwiązuje się za pomocą zinstytucjonalizowanych form kooperacji społecznej, której fundamentem jest idea społecznej solidarności. Przedsiębiorstwa funkcjonują, opierając się na bliskim i trwałym związku kooperacyjnym w poszczególnych sektorach, czego przejawem jest m.in. wzajemne posiadanie udziałów. Głównym źródłem kapitału inwestycyjnego są banki, które są chronione prawnie przed wrogimi przejęciami (Grosse, 2010: 223-246). Państwo oraz władze publiczne szczególnie aktywnie wspierają te przedsięwzięcia gospodarcze, które uważane są za strategiczne z punktu widzenia nie tylko lokalnych rynków pracy.

Model kapitalizmu państwowego (*developmental state*; np. Francja) podkreśla znaczenie państwa oraz państwowej administracji w gospodarce. Jest to efekt odpowiedzialności państwa za stan gospodarki oraz konieczności ochrony narodowych i społecznych interesów, dlatego też potencjalny interwencjonizm jest opracowywany centralnie (niewymuszany okolicznościami). Inwestycje zagraniczne są kontrolowane i nadzorowane, a warunki umowy o pracę są ściśle sformalizowane, podobnie jak przepisy chroniące pracownika w razie zwolnienia. Zarządy przedsiębiorstw respektują przepisy formalne, dopóki nie odbierają im one swobody działania (Mole, 2000: 26; Sadowski, 2004: 108-114).

Charakterystyka funkcjonujących modeli porządku rynkowego wskazuje na znaczenie dwóch, istotnych z perspektywy socjologicznej i zdeterminowanych kulturowo, cech różnicujących: 1) stosunku do ryzyka, 2) dominującego typu więzi społecznych.

Wskaźnikiem inferencyjnym stosunku do ryzyka może być z jednej strony rozbudowany system ubezpieczeń społecznych, skłonność do oszczędzania oraz negatywny stosunek do długów, czyli awersja do ryzyka i przypisywanie relatywnie dużego znaczenia przyszłości oraz przedkładanie długoletniego gospodarowania nad grę o natychmiastowe zyski. Tego typu postawy dominują w Europie kontynentalnej oraz w Japonii. Z drugiej strony można zauważyć zjawisko dużej konsumpcji (kosztem oszczędzania), optymizmu wobec ryzyka działalności gospodarczej i swoistą łatwość gry rynkowej, której emanacją jest instytucja giełdy (Wielka Brytania i USA).

Dominujący typ więzi społecznych znajdujemy m.in. w silnym poczuciu solidarności (tzw. solidaryzm społeczny) i partnerstwa socjalnego w znaczeniu

hierarchii i paternalizmu państwowego, co się przejawia w znacznym stopniu w opiekuńczym charakterze państwa (Niemcy, Austria). Jego przeciwieństwo to indywidualizm oraz niespotykane w Europie kontynentalnej możliwości prywatyzacji każdego aspektu życia społecznego (Wielka Brytania, USA). Z ekonomicznego punktu widzenia tzw. rynek obywateli jest bez realnego właściciela – akcje są rozproszone w masie udziałowców (Pawnik, 2002: 101-118).

3. Eksperyment naturalny – poszukiwanie pożądanego modelu ustrojowego państwa

Scharakteryzowane powyżej modele ładu społeczno-gospodarczego mogą, moim zdaniem, stanowić punkt odniesienia dla oczekiwanego w Polsce systemu ekonomicznego, który pozwoli zaspokoić aspiracje społeczne i materialne Polaków oraz bezpieczeństwo na poziomie elementarnego poczucia identyfikacji społecznej – rodziny. Ich potencjalne oczekiwania można definiować na podstawie badań empirycznych identyfikujących główne kierunki migracji. Przytoczone poniżej wyniki badań umożliwiają ich empiryczną egzemplifikację (tab. 1).

Tabela 1. Kierunki migracji w 2014 roku

Kraje	Emigracja w %
Niemcy	26%
Wielka Brytania	24%
Holandia	23%
Norwegia	6%
Austria	3%
Francja	2%
Australia	2%
Irlandia	1%
Hiszpania	1%
Inne	4%

Źródło: <http://www.workservice.pl/Dla-pracodawcow/Ekspert-HR-komentuje/Mlodzi-chca-emigrowac-za-praca>. Badanie zostało przeprowadzone 26-30.09.2014.

Wskazany powyżej trend potwierdzają również badania przeprowadzone przez CBOS obejmujące lata 2007-2012. Najczęściej wybieranymi krajami były Niemcy oraz Wielka Brytania (CBOS 149/2012):

Tabela 2. Dominujące kraje migracji

Okres	Niemcy (w %)	Wielka Brytania (w %)
IX-XI 2007	46	15
X 2008	48	18
X 2009	44	16
X 2010	39	22
X 2011	43	25
X 2012	36	21

Źródło: Opracowanie własne na podstawie CBOS 149/2012.

Dane Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań zebrane w roku 2011, uwzględniając odmienną metodologię, wskazują co najwyżej na przesunięcie akcentu migracji: najwięcej emigrantów przebywało w Wielkiej Brytanii (30,2%) oraz w Niemczech (21,6%) (GUS, 2012: 16). Przyczyny źródeł migracji należy upatrywać przede wszystkim w materialnym wymiarze życia społecznego, co zostało zasygnalizowane w pierwszej części artykułu. Potwierdzają to cytowane wcześniej badania przeprowadzone przez Instytut Millward Brown SA:

Tabela 3. Powody wyjazdów za granicę (w %)

Powody skłaniające do emigracji	%
Wyższe zarobki niż w Polsce	84
Wyższy standard życia	33
Większe perspektywy rozwoju zawodowego	26
Brak odpowiedniej pracy w Polsce	25
Możliwość podróżowania i zwiedzania świata	23
Lepsza służba zdrowia	23
Lepsze warunki socjalne	18
Rodzina/bliscy mieszkają lub zamierzają mieszkać za granicą	17
Wyższa kultura zawodowa	14
Korzystniejszy system podatkowy	11
Przyjaźniejsza administracja publiczna	9
Bezpieczniejsze położenie geopolityczne	4
Inne	9

Źródło: <http://www.workservice.pl/Dla-pracodawcow/Ekspert-HR-komentuje/Mlodzi-chca-emigrowac-za-praca>.

Choć mechanizmy uwarunkowań decyzji o opuszczeniu kraju pochodzenia nie są w przeprowadzanej analizie najbardziej istotne, to jednak – z perspektywy socjologii rodziny oraz potencjału demograficznego Polski – należy zwrócić uwagę na wiek osób zainteresowanych emigracją, co ilustruje poniższa tabela:

Tabela 4. Rozważający emigrację (wg wieku)

Wiek	Dane (w %)
18 do 24 lat	40
25 do 34 lat	35
35 do 44 lat	15
Powyżej 45 lat	11

Źródło: <http://www.workservice.pl/Dla-pracodawcow/Ekspert-HR-komentuje/Mlodzi-chca-emigrowac-za-praca>.

Powyższe badania powinny skłonić tzw. klasę polityczną w Polsce do wyboru i zdefiniowania właściwego kulturowo systemu społeczno-gospodarczego, który z jednej strony zaspokoi społeczne aspiracje w sferze zawodowej, z drugiej zaś – bezpieczeństwo egzystencjalne. Wiek osób rozważających wyjazd z kraju, po uwzględnieniu m.in. zasad funkcjonującego w Polsce systemu emerytalnego, winien co najmniej wzbudzić zainteresowanie instytucji odpowiedzialnych za politykę demograficzną państwa.

Podsumowanie

W perspektywie socjologicznej obserwujemy dziś zjawisko, które można traktować w kategoriach swoistego eksperymentu naturalnego. Wyniki badań sugerują istnienie dysonansu świadomości (akceptacja dwóch logik gospodarowania: europejskiej i anglosaskiej). O antynomiach świadomości w społeczeństwie polskim pisała już wcześniej Mirosława Marody (Marody, 1987: 89-101). Ta interesująca z poznawczego punktu widzenia sytuacja wymaga potwierdzenia w dalszych poszukiwaniach obserwowalnych i nieobserwowalnych wskaźników, które pozwolą zdefiniować oczekiwania Polaków wobec ustrojowej rekonstrukcji państwa. Moje propozycje badawcze dotyczą dwóch (przytoczonych wcześniej) podstawowych cech różnicujących porządku rynkowego: europejsko-skandynawskiej oraz alpejsko-nienieckiej. Są to: stosunek do ryzyka oraz rozumienie wspólnoty. Precyzując, należy

zapytać: czym jest ryzyko, przyszłość, indywidualizm oraz wspólnota? Odpowiedzi na postawione wyżej pytania mogą zasugerować kierunek potencjalnych zmian legislacyjnych, co niewątpliwie ustabilizuje sytuację m.in. rodziny w Polsce, choć należałoby również brać pod uwagę spostrzeżenia Janusza Hryniewicza na temat stosunków panujących w polskich organizacjach (Hryniewicz, 2007). Dominuje w nich tzw. kultura folwarczna (mentalne dziedzictwo tradycji I Rzeczypospolitej, z ideą folwarku jako autonomicznej jednostki gospodarczej), z silną, autorytarną władzą przełożonych oraz wyuczonym (lub wymuszonym) posłuszeństwem podwładnych, pozbawionych jakiegokolwiek poczucia odpowiedzialności. Odziedziczony w okresie II Rzeczypospolitej „pruski” etatyzm został utrwalony w PRL, co oznaczało dalszą feudalizację stosunków pracy, wzmocnioną swoistą „prywatyzacją” stanowiska pracy. W państwie autorytarnym, jakim był PRL, niedopuszczającym do istnienia tzw. społeczeństwa obywatelskiego, odpowiedzią na zaistniałą sytuację był rodzinny kolektywizm i amoralny familiaryzm. Miejsce pracy traktowane było przez wyalienowanych pracowników jako sposób realizacji własnych celów gospodarczych (stąd zjawiska wynoszenia narzędzi lub chałtur na maszynach fabrycznych). Ta szczególna „prywatyzacja” doprowadziła do zastąpienia formalnej struktury przez ład społeczny, w którym stosunki między pracownikami stawały się zależne od interesów i cech osób, a nie norm i przepisów. Obecnie polscy pracownicy cenią sobie najbardziej pewność pracy, dobrą organizację, dobre stosunki ze współpracownikami i przełożonymi oraz szacunek. Oczekują ciepłych emocjonalnie relacji koleżeńsko-rodzinnych, ale nisko cenią osiągnięcia indywidualne – są one akceptowane tylko wtedy, gdy nie naruszają nieformalnych hierarchii statusu, prestiżu oraz utartych opinii. W takim właśnie kulturowym środowisku organizacyjnym wszelkie zachowania innowacyjne są marginalizowane i izolowane. Być może, kierunki migracji informują również o niechęci wobec takiego *status quo*, które z jednej strony uniemożliwia realny awans zawodowy oparty na przejrzystych kryteriach kompetencyjnych, z drugiej zaś – pewność stabilizacji życiowej. Zdaniem autora, konstruowanie oczekiwanego ładu społeczno-gospodarczego w Polsce winno uwzględnić logikę skandynawsko-alpejską, jak również wybrane elementy logiki anglosaskiej.

Bibliografia

- Bell D., 1994, *Kulturowe sprzeczności kapitalizmu*, Warszawa: PWN.
Burszta W., 2005, *Orgazm osobowości*, „Niezbędnik Inteligenta” nr 2521, s. 32-35.
CBOS, 2010, *Stosunek Polaków do innych narodów*, BS/12, Warszawa.

- CBOS, 2012, *Wyjazdy zarobkowe za granicę*, BS/149, Warszawa.
- CBOS, 2013, *Rodzina – jej współczesne znaczenie i rozumienie*, BS/33, Warszawa.
- Grosse T.G., 2010, *Kulturowe podstawy zróżnicowań kapitalizmu w Europie*, w: Kochanowicz J., Marody M. (red.), *Kultura i gospodarka*, Warszawa: Scholar, s. 223-246.
- GUS, 2012, Warszawa, s. 16.
- Iglicka K., 2009, *Powroty Polaków w okresie kryzysu gospodarczego. W pętli pułapki migracyjnej. Raport z badań*, Warszawa: Centrum Stosunków Międzynarodowych, nr 1.
- Janowska A., 1981, *Emigracja zarobkowa z Polski 1918-1939*, Warszawa: PWN.
- Kaczmarczyk P., Tyrowicz J., 2007, *Współczesne migracje Polaków*, Warszawa: Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych.
- Kraszewski P., 2003, *Typologia migracji*, w: Burszta W., Serwański J., (red.), *Migracje – Europa – Polska*, Poznań: Zakład Badań Narodowościowych PAN, s. 27-29.
- Kubiak H., Slany K., 1999, *Migracje*, w: *Encyklopedia socjologii*, t. 2, Warszawa: Oficyna Naukowa, s. 243-249.
- Marody M., 1987, *Antynomie zbiorowej podświadomości*, „Studia Socjologiczne” nr 2, s. 89-101.
- Mayntz R., Holm K., Hübner P., 1985, *Wprowadzenie do metod socjologii empirycznej*, Warszawa: PWN, s. 50-55.
- Migracje zarobkowe Polaków. Raport z badań*, Badanie zrealizowane w okresie 26-30.09.2014 r., <http://www.workservice.pl/Dla-pracodawcow/Ekspert-HR-komentuje/Mlodzi-chca-emigrowac-za-praca>.
- Mioduszevska M., 2008, *Najnowsze migracje z Polski w świetle danych badania aktywności ekonomicznej ludności*, „CRM Working Papers: Centre of Migration Research” nr 36(94).
- Mole J., 2000, *W tyglu Europy. Wzorce i bariery kulturowe w przedsiębiorstwach*, Warszawa: Prószyński i S-ka.
- Nowak S., 1970, *Metodologia badań socjologicznych*, Warszawa: PWN.
- Okólski M., 2001, *Współczesne europejskie migracje międzynarodowe a dynamika procesów integracyjnych*, „Studia Socjologiczne” nr 1, s. 11-16.
- Pawnik 2002., *Zmiana systemowa, czyli w stronę społeczeństwa quasi-rynkowego*, w: Konecki K. i in. (red.), *Socjologia gospodarki: rynek, instytucje, zarządzanie*, Łódź: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Kupieckiej, s. 101-118.
- Pawnik W., 2013, *Kulturowo-instytucjonalne uwarunkowania modernizacji w Polsce*, w: Górski P. (red.), *Społeczno-kulturowe i prawne aspekty zarządzania organizacjami*, Kraków: Wydawnictwa AGH, s. 7-22.
- Pilch A., 1975, *Migracja zarobkowa z Galicji w XIX i XX wieku. (Do 1918 roku)*, „Przegląd Polonijny” nr 2, s. 11.
- Pilch A. (red.), 1984, *Emigracja z ziem polskich w czasach nowożytnych i najnowszych (XVIII-XX w.)*, Warszawa: PWN.
- Romaniszyn K., 1997, *„Saksy” i odraczana konsumpcja – propozycja nowego podejścia w badaniach nad migracją zarobkową*, „Studia Polonijne” nr 18, s. 7-18.

- Sadowski Z., 2004, *Aktywna rola państwa*, „Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje” nr 6, s. 108-114.
- Sakson A., 1989, *Problem masowej emigracji z Polski w latach osiemdziesiątych*, „Życie i Myśl” nr 10, s. 28-35.
- Schumpeter J., 1995, *Kapitalizm, socjalizm i demokracja*, Warszawa: PWN.
- Szyborski J., Potrykowska A., 2009, *Migracje zagraniczne a polityka rodzinna*, Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich.
- Thomas W.I., Znaniecki F., 1976, *Chłop polski w Europie i w Ameryce*, Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza.
- Vujcic B. 2014, *W kraju róży*, Gdynia: Novae Res.

The paradigm of economization of social life in Poland – an analysis of economic migration

Summary

In presented article the author propose a thesis that despite the fact that polish labour migration is not unusual, it can be seen as an inferential rate of searching socially acceptable cultural order. This order is to provide the sense of stability in both axistential and proffesional dimensions. Choices of directions of the labour migrations can be useful for projecting new system with reduced number of migrants.